

החברה שהקימה אסתר צבר מסייעת לאנשים עם תסמונת אספרגר להיכנס למעגל העבודה

"אני פוגשת הרבה אנשים עם שפע של רצון טוב." אסתר צבר

קרש קפיצה לעולם התעסוקה

ציליל ברק עובד כבודק תוכנה בחברת "טופטיקס" בכרמיאל. זו השנה השלישית. לעתים הוא מגיע ראשון לעבודה ופותח את המשרדים. מנכ"ל החברה, יהודה יובל, מספר כי "ציליל ממוקד ויעיל מאוד בעבודתו, ומוצא באגים רבים בתוכנות חדשות. בתום השנה הראשונה לעבודתו בחברה הוא קיבל ציון טוב מאוד ותוספת שכר נאה. יש לו גם חוש הומור מיוחד, ולעיתים אני נזקק לפרשנות נוספת כדי להבין את השנינות וההומור שלו." המיקוד, הקפדנות וחוש ההומור המיוחד של ברק קשורים בין השאר לתסמונת אספרגר שאובחנה אצלו בילדותו. מאפיינים נוספים של התסמונת, ביניהם סירבול מוטורי וקשיים בהבנה של סיטואציות חברתיות ושל תקשורת לא מילולית, מקשים על אנשים בעלי אספרגר להשתלב בעולם התעסוקה, למרות יתרונות רבים שהם עשויים להביא עמם לעולם זה: קפדנות וירידה לפרטים, אינטליגנציה גבוהה, כישורים לוגיים, ריכוז מתמשך במשימות הנחשבות משעממות, שאיפה ליציבות תעסוקתית וזיכרון צילומי יוצא דופן.

"אספרגרים רבים בכלל לא חולמים להיכנס למעגל העבודה, וזאת בעקבות הצטברות של חוויות שליליות בהקשר החברתי", מסבירה אסתר צבר, בוגרת הטכניון (הנדסה כימית). "בגלל שונותם סובלים רבים מהם לעג ונידוי בתקופת הילדות, ומאבדים את האמון ביכולתם לתפקד בחברה באופן הנחשב נורמלי."

התמקדות מופרזת בדיונזאורים

תסמונת אספרגר היא מגבלה נוירולוגית התפתחותית המתבטאת בעיקר בקשיים באינטראקציה חברתית ורגשית, אך גם בתכונות חיוניות כגון אינטליגנציה תקינה (ואף למעלה מזה במקרים רבים), כישורים מילוליים טובים וזיכרון מעולה לפרטים. מאפיין נוסף, המצוין באתר עמותת אפי" (אספרגר ישראל), הוא "התמקדות מופרזת בתחומי עניין צרים ולעתים גם יוצאי דופן, כגון דיונזאורים ולוחות זמנים של רכבות". הפסיכיאטר מייקל פיצג'רלד טוען כי רבים מן הגאונים המוכרים לנו היו אספרגרים: הפילוסוף ברוך שפינוזה, האמנים ון גוך ואנדי וורהול, הבמאי סטנלי קובריק, המלחינים מוצרט ובטהובן והסופרים ג'ורג' אורוול, ארתור קונן דויל, הרמן מלוויל, לואיס קרול והנס כריסטיאן אנדרסן.

"עד שנת 2006 לא היא לי שום מושג על אספרגר", אומרת אסתר צבר. "באותה שנה, בכנס מקצועי באנגליה, שמעתי הרצאה של טורקיל סונה, איש היי-טק דני, שכנו השלישי אובחן כילד אספרגר. סונה סיפר על המיזם המיוחד שלו, Specialisterne - חברה המכשירה אספרגרים ומעסיקה אותם בתחום בדיקות התוכנה. עד אז, במשך שנים, חיפשתי נישא חברתית כלשהי, שבה אוכל לממש את הידע שצברתי בלימודים בטכניון ובשנות עבודה רבות, ופתאום היה לי ברור שזה בדיוק מה שאני מחפשת. כך נולדה החברה שלי, AQA."

צבר, בדומה לסונה, התפטרה מעבודתה בהיי-טק ונכנסה במלוא המרץ למיזם החדש. "מכיוון שלא הבנתי כלום בהיבטים הפסיכולוגיים והקוגניטיביים של התסמונת יצרתי קשר עם ענת בן מאיר, מרפאה בעיסוק, שצברה כ-30 שנות ניסיון באיזום ובאספרגר, ופיתחה שאלון ייחודי לזיהוי נטיות מקצועיות בקרב

אנשים הנמצאים על הספקטרום האוטיסטי." במסגרת AQA עורכות צבר וכן מאיר קורסים שבהם הן מכשירות אספרגרים לשוק העבודה בכל ההיבטים הרלוונטיים. יתר על כן, הן מאתרות מעסיקים פוטנציאליים מתאימים, ומכינות את מקומות העבודה הללו לקליטתם של בוגרי הקורס. "הם צריכים להבין מהם המאפיינים של אספרגר, כיצד להגיב באופן אפקטיבי בלי להביך את העובד החדש, ואיך להפיק את המקסימום מתכונותיו הייחודיות כך שכל הצדדים יהיו יחיו."

מאבטלה וייאוש - לתעסוקה

בוגרי הקורסים של AQA השתלבו עד היום בחברות ידועות פחות וידועות יותר, ביניהן בנק הפועלים, מלאנוקס, קוודאק, HP, NDS ואינטל. "לאחר שנים רבות של אבטלה וייאוש נכנסתי למעגל התעסוקה בזכות הקורס של AQA, מספר אחד מבוגרי המחזור הרביעי. "הליווי של אסתר סייע לי רבות בהתמודדות עם החרדות שהיו לי מהתהלך ובשיפור הביטחון העצמי. כיום אני עובד כבר למעלה משנה במחיצת סטודנטים ואקדמאים, ממצה את יכולותיי, זוכה להערכה מקצועית ומקבל משכורת נאה מאוד; הביטחון והדימוי העצמי שלי השתפרו רבות ומאפילים על המגבלות."

צבר מוסיפה כי מלבד ההתרגשות שמסכה לה הצלחתם של הבוגרים היא מתפעלת שוב ושוב מפתיחותם של הצוותים הקולטים. "אני פוגשת הרבה אנשים עם שפע של רצון טוב, שמוכנים לקחת על עצמם את קליטתם המורכבת של האנשים המיוחדים האלה. אני מאמינה שהנוכחות של אספרגרים בעולם האמיתי משפרת לא רק את חייהם, אלא גם את חייהם של האנשים ה'נורמליים' שנחשפים אליהם."

יוסי בלום רק רצה לתת פה לבנו, אבל הטכנולוגיה שפיתח לשם כך כבר שינתה את חייהן של משפחות רבות

המחשב הוא הערוץ האופטימלי לתקשורת תומכת וחליפית. אחד ממסכי התקשורת שפיתח יוסי בלום

ליילד דיבור אמיתי, וכך משפר את הדימוי העצמי שלו ואת התייחסותה של הסביבה אליו. כאותה תקופה, לפני כעשר שנים, כבר היו לוחות תקשורת ממוחשבים שידעו לדבר בשמו של הילד המוגבל, אבל הם היו בסיסיים למדי והתאימו בעיקר לילדים בתפקוד גבוה. מלבד זאת, הכלים הללו פותחו מתוך דגש טיפולי - לדוגמה, הן סייעו למשתמש להסביר למרפאה-בעיסוק איזה כדור רוצה הילד, או איזה משחק הוא מעדיף. "אני רציתי משהו אחר לגמרי: רציתי פה למתן. אני לא מטפל - אני ראשית כל אב, וכאב שאיפה שלי היא שמתן יוכל למצות את מירב הכישורים שלו ולתקשר עם הסביבה טוב ככל האפשר."

בגיל שמונה קיבל מתן מהריו את המחשב הראשון - מחשב שיוסי רכש בארה"ב תמורת כ-5,000 דולר וביצע בו את התאמות התוכנה הנדרשות. בעזרתה של המחנכת של מתן, ענת רגב, הותאמו מחשבים דומים לילדים נוספים בכיתה המיוחדת שבה למד בקיבוץ מסילות. יוסי עזר במהלך השנים למשפחות רבות נוספות, אבל אחרי שהשקיע מאות שעות בפיתוח התוכנה ובהתאמתה למשתמשים, גמלה בלבו ההחלטה להפוך את הפרויקט האישי הזה לעבודה. "הבנתי שאם אני רוצה להמשיך לשפר את המוצר הזה, ולהציע אותו למשפחות אחרות כדי שישנה גם את חייהן, זה לא משהו שאני יכול לעשות בין עשר לשתיים-עשרה בלילה, אחרי שהילדים הולכים לישון. זה משהו שאני חייב להיכנס אליו באופן רציני, כמו שנכנסים לפרויקט בעבודה."

למש את הפוטנציאל האישי

יוסי עזב את חברת "ריטליקס" שבה עבד, הקים את חברת "די-בור" והשקיע את עצמו בתחום של פיתוח של תקשורת תומכת וחליפית. מאז הוא מפתח פתרונות תוכנה וחומרה לילדים ולמבוגרים מכל המגזרים, הסובלים ממגוון רחב של בעיות: שיתוק מוחין, אוטיזם, פיגור, אילמות ועוד. "המטרה שלי היא לאפשר לכל אדם לממש את הפוטנציאל שלו באמצעות התגברות - חלקית לפחות - על מכשולים מוטוריים וסנסוריים שונים. אני כמוכן לא האדם היחיד שעוסק בכך, אבל ההתמקדות שלי בהתאמת הטכנולוגיה לצרכים הספציפיים של הילד או המבוגר הספציפי, וההתייחסות שלי גם למשתמשים "בתיפקוד נמוך", מאפשרת לי לעזור לילדים שהיו 'תקועים' במשך שנים ללא פתרון מתאים."

פרספקטיבה רחבה

בלום, שגדל בטבעון ומתגורר בה גם כיום, סיים תואר ראשון באוניברסיטה העברית בירושלים, ואחריו המשיך בטכניון למסלול ישיר לדוקטורט בחקר ביצועים בהנחיית פרופסור אורי רוטבלום ז"ל מהפקולטה להנדסת תעשייה וניהול. בהמשך הוא הקים יחד עם שותפים חברת הזנק, ועבד בכמה חברות בתחום התוכנה. ההשכלה שרכש בטכניון, והידע שצבר במשך השנים, סייעו לו במפעל חייו: פיתוח טכנולוגיות שסייעו לאנשים המוגבלים בתקשורת. "מתן הוא כמוכן המוטיבציה לכל זה, אבל אני שמח שביכולתי לעזור גם להמון משפחות אחרות. אני רואה בעצמי מעין אינטגרטור שמחבר בין המהות שהיא מתן היכולת לדבר לבין ה'ברזלים' (כלומר המחשב) והתוכנה, כי כל אחד בסיפור הזה מסתכל על הילד המוגבל מזווית אחרת: ההורה רואה את הילד, המטפלים רואים את האתגר הטיפולי-התפתחותי, והמהנדסים רואים את התוכנה והחומרה. אני מביא ייתי פרספקטיבה רחבה שכוללת גם את ההבנה של הלקויות השונות, גם את הפתרונות הטכנולוגיים האפשריים, וגם את החיבור לילד הספציפי שכל כך רוצה לתקשר עם הסביבה ולבטא את עצמו. הרי בסופו של דבר אני אבא של ילד כזה."

מפה לאוזן

שהיה מתן בלום בן שנה הבינו הוריו, יוסי וסגל, שהוא אינו ילד רגיל. שורה של איבחונים הבהירה להם להם שמתן לוקה באוטיזם ובדיספרקסיה - הפרעה ביכולת התנועתית - ושלעולם לא יוכל לדבר. "מתן הוא ילד תקשורתי מאוד", אומר יוסי, "אבל אלמלא הטכנולוגיה שבה הוא מסתייע הוא היה ממש רק חלק קטנטן מהתקשורת שהוא מייצר וחווה כיום. כשהיה מתן בן שמונה הפכה "גריד 2" - תוכנה שהותאמה לעברית ולערבית על ידי אביו - לחלק בלתי נפרד מחייו. "היה לנו ספר סמלים שאיפשר למתן להביע את עצמו בהצבעה על הסמלים השונים, אבל היה ברור לנו שזה ערוץ תקשורת מוגבל מאוד. הרחבנו את הספר הזה בהדרגה עד שהיו בו אלף סמלים, ועדיין זה היה מעט מדי, ומסורבל מדי, ובעיקר - זה השאיר את מתן נטול דיבור. ליוסי ולסגל היה ברור שהצעד המתבקש הוא רכישתה של מערכת ממוחשבת שיועדת לדבר. "המחשב הוא הערוץ האופטימלי של תקשורת תומכת וחליפית, שכן הוא מעניק למשתמש עצמאות ו'נורמליות' - כי המחשב מעניק